

Samlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur

Årgång 143 2022

I distribution:

Eddy.se

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda H. Rugg

Berlin: Stefanie von Schnurbein

Göteborg: Åsa Arping

Köpenhamn: Johnny Kondrup

Lund: Torbjörn Forslid

München: Joachim Schiedermaier

Oslo: Elisabeth Oxfeldt

Stockholm: Anna Albrektson, Thomas Götselius

Tartu: Daniel Sävborg

Umeå: Maria Jönsson

Uppsala: Torsten Pettersson

Zürich: Klaus Müller-Wille

Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Niclas Johansson (uppsatser) och Karl Berglund (recensioner)

Biträdande redaktör: Marcus Axelsson

Inlagans typografi: Anders Svedin

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2023 och för recensioner 1 september 2023. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–42–1

ISSN 0348–6133

Printed in Lithuania by
Balto print, Vilnius 2023

några av medelklassens och medelklasslitteraturens karakteristika, med följden att normer synliggörs. Den breddade ansatsen, som tar fasta på samtidslitteraturens spektrum av klassperspektiv, är uppfriskande. Även om det under de senaste decennierna sällan pratats om klass, så visar Arping att klass är närvarande i samtidslitteraturen – och inte enbart i arbetarlitteraturen.

Catharina Bergman

Ulf Boëthius, *Vart längtar min vänstra fot. Om Barbro Lindgrens författarskap*. Makadam. Stockholm & Göteborg 2020.

Traditionella författarskapsstudier i monografins form är fortfarande mer ovanliga inom barnlitteraturforskningen än inom litteraturvetenskapens huvudfåra. Vår för de tematiskt inriktade eller teoretiskt drivna studierna haft företräde inom barnlitteraturforskningen är svårt att säga, men jag kan tänka mig att monografierna kommer öka i takt med att litteratur för barn får allt högre status och forskningsfältet som sådant blir mer etablerat. Astrid Lindgren, Tove Jansson, Maria Gripe, Peter Pohl och Kerstin Thorvall är några av de författarskap som trots allt tillägnats monografier med ambitionen att greppa om idémässiga och konstnärliga utvecklingslinjer över tid. (Här kan för övrigt Ulf Boëthius studie *4 x Hellsing* från 2015 också nämnas.) Ovanligt är också att tvärskrivande författare (som skriver för både barn och vuxna) får sin produktion behandlad som en sammanhållen helhet.

Att Ulf Boëthius nu utkommer med en omfångsrik, vackert formgiven, bok om Barbro Lindgrens författarskap, där både barn- och vuxenlitteratur behandlas är alltså välkommet. Trots Lindgrens enorma produktion (över hundra titlar) och höga anseende är forskningen om hennes författarskap ännu blygsam och återfinns främst i enskilda artiklar, uppsatser och bokkapitel.

Valet av titel, "Vart längtar min fot", sätter tonen för undersökningen. Den är hämtad från de tre böckerna om Barnhans värld och farbrorföreningen VLMF som Lindgren skriver mellan åren 1989 och 2006. "Vart längtar min fot" är bara en av alla möjliga uttydningar av akronymen VLMF. Andra som föreslås i böckerna är "Vems lilla mössa flyger" och "Vad lever man för?". Denna humor med underskriv är karaktäristisk för Lindgren och

det är också den som strålar genom Boëthius egen text. Han återger känsligt både mörkret och ljuset hos Lindgren men är som allra bäst när han till synes nyktert återger dråpligheterna.

Boëthius undersökning är kronologiskt disponerad. Den börjar med debuten 1965 med barnboken *Mattias sommar* och avslutas med de tankeböcker för vuxna som Barbro Lindgren skriver under 2010-talet. Däremellan hinner han undersöka en närmast ofattbar mängd verk där Lorängaböckerna, de självbiografiskt betonade Hemligt- och Sparvelböckerna, barnlyriken, de många bilderböckerna och trilogin om Barnhans land får störst utrymme. Ett kort kapitel berör också Lindgrens vuxenromaner och det sista som sagt tankeböckerna från Glömminge på Öland. Materialet är alltså stort och spänner över genrer som bilderböcker, barnlyrik, ungdomsromaner, noveller, kåserier, romaner, ramsor, dagböcker, tv- och radioproduktioner. Boëthius följer författarskapets vindingar och spårar olika utvecklingslinjer. Undantaget från det kronologiska upplägget är lyriken som behandlas samlat i ett eget avsnitt.

Som läsare har man stort förtroende för Boëthius kunnande om både författarskapet och de historiska sammanhang om aktualiseras i studien. Boëthius är professor emeritus vid Stockholms universitet och har varit verksam som litteraturvetare under samma period som Lindgren varit verksam som författare. Detta gör förstås att han är förtrogen med den tidsanda som präglat olika delar av produktionen. Ambitionen är tydlig – det handlar om att låta ett av våra största författarskap få speglas i all sin mångfald, på längden och bredden. De mer djuplodande analyserna får alltså stå tillbaka för ett fokus på de större linjerna och sammanhangen.

Boëthius betonar att det inte rör sig om en biografi utan en författarskapsbiografi. Det är alltså texterna som ska stå i centrum och inte författarens liv. Det hindrar inte att biografiska dimensioner ofta flyter in i analysen och ibland blir gränsen mellan biografi och författarskapsbiografi inte fullt så skarp som Boëthius gör gällande. Det är förstås begripligt eftersom Lindgren så aktivt har arbetat med biografiskt stoff i sitt konstnärskap – dagböckerna från sjuttioalet är bara ett bland många exempel på det. Men ibland kan jag ändå uppleva att Boëthius tillmäter Lindgrens liv och hennes uttalanden om bakgrunden till olika verk ett allt för stort förklaringsvärde. Man undrar till exempel vilken betydelse det egentligen har om förlagan till Loranga och Mazarin var hennes make och son

eller inte, eller om hon lekte samma låtsaslekar med sin bror som de som skildras skönlitterärt.

Bäst är Boëthius när han sätter Lindgrens författarskap i relation till tidens idéer och konstnärliga strömningar. Här hittar han intertextuella förbindelser som verkligen fördjupar och ger nya perspektiv på Lindgrens verk. Det är befriande att korskoppla barnlitteraturens utveckling med de större skeendena utan att ständigt göra skillnad på barn- och vuxenkultur. Den del av boken jag uppskattar allra mest – och där också Boëthius kunnande om tidsandan och samtidskontexterna kommer mest till sin rätt – är kapitlet om nonsens och humorn i Lorangaböckerna. Boëthius sätter det absurdistiska draget hos Lindgren i förbindelse med sextioalets crazyhumor och visar övertygande hur Lorangavärlden är sammanflätad med såväl Svenska ords revyer som den absurda teatern och moderna museets happenings. Med lätt hand tecknar Boëthius bilden av en tid där dörrarna stod relativt öppna mellan barn- och vuxenkultur.

Även det näst följande kapitlet om böckerna *Jät-tehemligt* (1971), *Världsbemligt* (1972) och *Bladen brinner* (1973) samt böckerna om Sparveln (1976–1979) sätter Lindgrens skrivande i kontakt med tidsandan. Här lyfter Boëthius fram sjuttioalets intresse för bekännelselitteratur, dokumentarism och samhällsproblem som en viktig ram för Lindgrens autofiktiva dagböcker.

Om den historiska kontextualiseringen hör till en av studiens styrkor hör bristen på teoretiska perspektiv och referenser till aktuell forskning om barnlitteratur till dess brister. Analyserna av de enskilda verken är alltid pricksäkra men blir sällan djuplodande – något jag tror hade avhjälpats om Boëthius hade brottats mer med teoretiska begrepp som utmanat och bråkat med de fina och lyhörda, men ibland allt för följsamma, läsningarna. Jag hade helt enkelt önskat att samma uppslagsrikedom och nytänkande som finns i de konst- och idéhistoriskt inriktade partierna även fanns i textanalyserna.

Frånvaron av teoretisk fördjupning har dock en rimlig förklaring och beror på att Boëthius valt ett öppet förhållningssätt när han närmat sig Lindgrens författarskap. Han är mer intresserad av vad han kan få syn på och var det i sin tur tar honom än att ha en på förhand given teoretisk ingång eller genomgripande problemformulering. Det är på många sätt en sympatisk hållning som förstås har sina styrkor – studien blir rik och förmår omfamna och teckna konturerna av Lindgrens hela författarskap utan att fastna i en specifik idé eller tes. Men

metoden har också sina svagheter. Många gånger hade jag velat att Boëthius dröjt kvar i de iakttagelser han gör, problematiserat och vridit på dem i relation till något annat – ett begrepp, en teori – istället för att enbart formulera dem.

Med det sagt vill jag också säga att en av bokens styrkor faktiskt är frånvaron av humanvetenskapliga modeord och tillkrånglad akademisk vokabulär. En annan styrka är Boëthius förmåga att lägga örat nära Lindgrens text och till synes utan ansträngning bara ”återge” den. Boëthius återgivande är dock fullt av analytiska poänger. Han håller fram Lindgrens verk i precis rätt ljus och i relation till precis rätt sammanhang så att vi får syn på det på nytt. Ett av de finaste exemplen är det parti som handlar om Lindgrens återkommande skildringar av barn som leker låtsaslekar. Motivet återfinns i Lorangaböckerna, många av bilderböckerna och även Sparvelböckerna. Med hjälp av en nära läsning av bilderboken *Nu är vi gorillor låssas vi* från 1971 framträder ett säreget motiv – nämligen roll- och låtsaslekens betydelse för relationen mellan barn och vuxen. Tyvärr lämnar Boëthius analysen precis när den börjat bli riktigt intressant och spännande.

Det vore ingen heltäckande författarskapsbiografi om Boëthius underlät att även vidröra mörkret i Lindgrens författarskap. Boken igenom visar han hur det dyker upp i såväl Barnhans land som lyriken och de sena tankeböckerna för vuxna där Lindgren vandrar med Schopenhauer som sällskap. Dödsmedvetandet löper jäms med livskänslan genom författarskapet och bokens slutkapitel fångar vackert upp dem båda. I ett resonemang kring Glömmingeböckerna och deras fokus på det skrivande nuet prövar Boëthius tanken att Lindgrens ”skoningslösa pessimism” kanske håller på att ge vika för andra känslor. Vemod och sorg. Men också för allt fler benådade ögonblick. Det är en lågmäld men storslagen avslutning på en lågmäld men storslagen bok.

Maria Jönsson

Dansk Editionshistorie 1–4, red. Johnny Kondrup (huvudredaktör), Britta Olrik Frederiksen och Christian Troelsgård. Museum Tusulanums forlag, Köpenhamn 2021.

Editionsfilologi hör inte till litteraturvetares vanligaste samtalsämnen. Ändå är editionsfilologi ofta central för litteraturvetenskapen. Principerna